

Pat Aku”m: Bread Baked by a Non-Jew
Classes 3-4
Drisha Institute, Fall 2020
 Dr. Shana Strauch Schick

1) The Prohibition:

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

מתני'. ואלו דברים של עובדי כוכבים אסורין ואין איסורן איסור הנאה:
 חלב שחלבו עובד כוכבים ואין ישראל רואהו, והפת והשמן שלהן. רבי ובית דינו התירו השמן
 והשלקות, וכבשין שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ, וטרית טרופה, וציר שאין בה דגה כלבית שוטטת בו, והחילק, וקורט של חלית, ומלח שלקונדית - הרי אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאה.

רש"י מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

והשלקות - כל דבר שבישלו עובד כוכבים ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חתנות.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לו עמוד ב

וגניבא משמיה דרב אמר: כולן משום עבודת כוכבים גזרו בהן, דכי אתא רב אחא בר אדא א"ר יצחק: גזרו על פיתן משום שמנן; מאי
 אולמיה דשמן מפת? אלא, על פיתן ושמן משום יינן, ועל יינן משום בנותיהן, ועל בנותיהן משום דבר אחר, ועל דבר אחר משום ד"א.

רש"י מסכת עבודה זרה דף לו עמוד ב

משום יינן - שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהן.
 ובנותיהן אסורין משום דבר אחר - עבודת אלילים.
 ועל דבר אחר שלא הזכיר כאן גזרו משום דבר אחר - ולא משום עבודת אלילים לקמן מפרש לה.

2) The Relationship Between Bishul Aku”m and Pat Aku”m: Are they the same prohibition?

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לח עמוד ב

(A) איבעיא להו: הניח עובד כוכבים והפך ישראל, מהו?
 (B) אמר רב נחמן בר יצחק: ק"ו, גמרו ביד עובד כוכבים מותר, גמרו ביד ישראל לא כ"ש!
 (C) איתמר נמי: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב אחא בר בר חנה א"ר יוחנן: בין שהניח עובד כוכבים והפך
 ישראל, בין שהניח ישראל והפך עובד כוכבים - מותר, ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו ביד עובד כוכבים.
 (D) אמר רבינא, הלכתא: הא ריפתא דשגר עובד כוכבים ואפה ישראל, א"נ שגר ישראל ואפה עובד כוכבים, א"נ שגר עובד כוכבים
 ואפה עובד כוכבים ואתא ישראל וחתה בה חתויי - שפיר דמי.

A) A dilemma was raised before the Sages: If a gentile placed meat on a fire and a Jew turned it over, what is the halakha?

B) Rav Naḥman bar Yitzḥak said: The *halakha* can be derived by **an a fortiori** inference: If the meat is **permitted** when it **finished** cooking **by the hand of a gentile**, then where **it finished** cooking **by the hand of a Jew**, **all the more so** is it **not** clear that it should be permitted?

C) It was also stated: Rabba bar bar Ḥana says that Rabbi Yoḥanan says, and some say Rav Aḥa bar bar Ḥana says that Rabbi Yoḥanan says: Whether the gentile placed the meat on the fire and the Jew turned it over, or whether the Jew placed the meat on the fire and the gentile turned it over, the meat is permitted, and it is not prohibited unless its cooking from beginning to end was performed by the hand of a gentile.

D) Ravina says: The halakha is that **this bread** baked in an oven **that a gentile lit and a Jew** subsequently **baked**, or, **alternatively**, if **a Jew lit** the oven **and a gentile baked**, or,

alternatively, even if a gentile lit, and a gentile baked, and a Jew came and stoked the coals to heat the fire, it is permitted,

הר"ן על הר"ף מסכת עבודה זרה דף יג עמוד ב

... מפורש בגמרא שאיסורו של פת משום חתנות ושמן ג"כ ואף שלקות פירש רש"י ז"ל שמשום חתנות נאסרו. וא"ת א"כ אמאי פלגינהו תנא דמתניתין ל-פת ושלקות בתרתי -הרי שניהן משום בשולן נאסרו ומשום חתנות? (1) י"ל שתי גזירות הוו תלמידי שמאי והלל גזרו על פתן ושמן משום יינן כדאיתא בגמ' (דף לו א) דתרוייהו שייכי בהדי יין ושמן מפני שהוא משקה כמוהו ופת משום דשכיחא מילתא דאכיל איניש ושתי, אבל על השלקות לא גזרו ואתא בי דינא אחרינא וגזרו בכל השלקות משום חתנות ומשום הכי פלגינהו תנא דמתני' בתרתי. (2) ולי נראה שהפת של עובדי כוכבים אפילו שנתבשל ע"י ישראל כיון שהעובד כוכבים לשו וערכו ומן העובד כוכבים הוא לוקחו אסור משום חתנות. וכי אמרינן לקמן בגמרא (דף לח ב) דפת שלש מלאכות יש בו ואי אפה ישראל שרי -ה"מ בפת שלנו שהרי אין בו איסור אלא משום בשולי עובדי כוכבים ואיסור בשולו של פת התירו אותו חכמים באחת משלוש מלאכות שתהא נעשית ע"י ישראל אבל פת שלהם אפילו נאפת על ידי ישראל אסורה ומשום הכי פלגינהו תנא בתרתי

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יג

הדליק העכו"ם את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק ישראל ואפה עכו"ם, או שהדליק העכו"ם ואפה העכו"ם ובא ישראל וניער האש מעט או כבשו לאש הואיל ונשתתף במלאכת הפת הרי זו מותרת, ואפילו לא זרק אלא עץ לתוך התנור התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות היכר שהפת שלהן אסורה.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה טז

ודגים קטנים שמלחן ישראל או עכו"ם הרי הן כמו שנתבשלו מקצת בשול, ואם צלאן עכו"ם אחר כן מותרין וכל שבשלו ישראל מעט בשולו בין בתחלה בין בסוף מותר, לפיכך אם הניח העכו"ם בשר או קדרה על גבי האש והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה או שהניח ישראל וגמר העכו"ם הרי זה מותר.

3) Why do we eat Pat Aku"m?

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

(A) והפת. א"ר כהנא א"ר יוחנן: פת לא הותרה בב"ד.
(B) מכלל דאיכא מאן דשרי? אין,

(1) דכי אתא רב דימי אמר: פעם אחת יצא רבי לשדה והביא עובד כוכבים לפניו פת פורני (רש"י: **הוא תנור שהוא גדול ופיו מן הצד וכל תנור שבמשנה קטן הוא ומקום שפיתת ב' קדירות ופיו למעלה**). מאפה סאה, אמר רבי: כמה נאה פת זו, מה ראו חכמים לאוסרה; מה ראו חכמים? משום חתנות!

אלא, מה ראו חכמים לאוסרה בשדה (רש"י: **דליכא למיחש לאימשוכי דאקראי בעלמא הוא**); כסבורין העם: התיר רבי הפת, ולא היא, רבי לא התיר את הפת.

(2) רב יוסף ואיתימא רב שמואל בר יהודה אמר: לא כך היה מעשה, אלא אמרו: פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה פת דחוק לתלמידים, אמר רבי: אין כאן פלטר? כסבורין העם לומר: פלטר עובד כוכבים, והוא לא אמר אלא פלטר ישראל.

(C) א"ר חלבו: אפילו למ"ד פלטר עובד כוכבים, לא אמרן אלא דליכא פלטר ישראל, אבל במקום דאיכא פלטר ישראל לא.

(D) ורבי יוחנן אמר: אפי' למ"ד פלטר עובד כוכבים, ה"מ בשדה, אבל בעיר לא, משום חתנות.

(E) איבו הוה מנכית ואכיל פת אבי מצרי (**בשדות אצל המצרים**), אמר להו רבא, ואיתימא רב נחמן בר יצחק: לא תשתעו (בהדיה דאיבו) + מסורת הש"ס: [מיניה דאיבו] + דקאכיל לחמא דארמאי.

A) And bread belonging to gentiles is prohibited for consumption. Rav Kahana says that Rabbi Yoḥanan says: Unlike oil, bread was not permitted by a court.

B) From the fact that Rabbi Yoḥanan states that bread was not permitted in court, can it be inferred that there is a different opinion that claims that a court did permit it?

1) **Yes, as when Rav Dimi came from Eretz Yisrael to Babylonia, he said: Once Rabbi Yehuda HaNasi went out to the field, and a gentile brought before him a *se'a* of bread baked in a large baker's oven [purnei]. Rabbi Yehuda HaNasi said: How exquisite is this loaf of bread! What did the Sages see that caused them to prohibit it?**

What did the Sages see that caused them to prohibit it? It was prohibited **due to** the concern that Jews might befriend gentiles while breaking bread with them, which could lead to **marriage** with gentiles.

Rather, he asked: **What did the Sages see that caused them to prohibit bread even in the field**, where this concern does not apply? The Gemara notes that upon hearing of this incident **the people thought** that Rabbi Yehuda HaNasi **permitted the bread** of gentiles. **But that is not so; Rabbi Yehuda HaNasi did not actually permit such bread.** This is why Rabbi Yoḥanan emphasized that the bread of gentiles was never permitted by Rabbi Yehuda HaNasi's court.

2). **Rav Yosef, and some say Rav Shmuel bar Yehuda, says: The incident did not occur in this manner. Rather, they said: Once Rabbi Yehuda HaNasi went to a certain place and saw that bread was scarce for the students in the study hall. Rabbi Yehuda HaNasi said: Is there no baker [palter] here who can prepare bread? Upon hearing of this incident, the people thought to say that Rabbi Yehuda HaNasi was referring to a gentile baker, which would indicate that bread baked by a professional baker is permitted, even if he is a gentile. But in reality, Rabbi Yehuda HaNasi stated his question only in reference to a Jewish baker.**

C) **Rabbi Helbo said: Even according to the one who thought to say that Rabbi Yehuda HaNasi was referring to a gentile baker, we said that the bread is permitted only where there is no Jewish baker, but in a place where there is a Jewish baker, the leniency would certainly not apply.**

D) **And Rabbi Yoḥanan said: Even according to the one who thought to say that Rabbi Yehuda HaNasi was referring to a gentile baker, that statement applies only in the field, but in the city it would not apply, and the bread would still be prohibited due to the possibility of marriage with a gentile.**

E) **Aivu would bite and eat bread of gentiles at the boundaries of the fields. Rava said, and some say that it was Rav Naḥman bar Yitzḥak who said: Do not speak with Aivu, as he eats bread of Arameans.**

תוספות מסכת עבודה זרה דף לה עמוד ב

מכלל דאיכא למאן דשרי - מדקאמר פת לא הותרה בב"ד-- מכלל דאי בעי הוה שרי ליה אלמא לא פשט איסורו. ומכאן סמכו עתה לאכול פת של עובדי כוכבים כיון שלא פשט איסורו בכל ישראל ויש לסמוך על דברי רשב"ג ור"א בר צדוק דאמרי אין גוזרין גזרה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בו .

תלמוד ירושלמי מסכת עבודה זרה פרק ב הלכה ה

פיתן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יונתן פת מהלכות של עימעום היא... מקום שאין פת ישראל מצויה בדין הוא שתהא פת נכרים אסורה ועימעמו עליה והתירוה [דף טז עמוד א] מפני חיי נפש. רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא כדברי מי שהוא מתיר ובלבד מן הפלטר. ולא עבדין כן.

Their bread: R. Jacob bar Aha in the name of R. Jonathan: "The law [permitting gentile bread for Israelite benefit, but not consumption] was an irregular measure [passed in an emergency, but contrary to thereal law].".. In a place in which Israelite bread is not readily available, it was logical [nonetheless] that bread prepared by gentiles should be forbidden. But they acted irregularly and permitted it, because it is a matter of the preservation of life."

Rabbis of Caesarea in the name of R. Jacob bar Aha: “[Even] in accord with the position of him who permits [using bread prepared by gentiles], this is on the condition that [it is purchased] from a baker [and not from a householder].”

But they do not practice the law in such wise [but permit even home-baked bread].

רא"ש מסכת עבודה זרה פרק ב סימן כז

...ירושלמי ... מדקאמר תלמודא מכלל דאיכא מאן דשרי משמע שידוע היה להם שיש מקומות שנוהגין בו היתר... ובמקומות שנהגו בו היתר לא פשט שם איסורו ועל זה סמכו הגדולים שלא אסרו אותו לבני מדינתן שנוהגין בו היתר. כי אמרו שהם מאותן המקומות שלא פשט שם איסורו. וכן מוכח לקמן שפת לא פשט איסורו בכל ישראל... מקום שהתענה בו שלשה ימים פת של עובד כוכבים מותר מפני חיי נפש. וברוב מקומות פזורינו אין פלטר ישראל מצוי והוי כמו התענה שלשה ימים. וגם בירושלמי שכתב לעיל קאמר שעמעמו עליו והתירוהו מפני חיי נפש במקום שאין פת ישראל מצויה

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יז הלכה יב

אף על פי שאסרו פת עכו"ם יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחין פת * הנחתום העכו"ם במקום שאין שם נחתום ישראל ובשדה מפני שהוא שעת הדחק, אבל פת * בעלי בתים אין שם מי שמורה בה להקל שעיקר הגזירה משום חתנות ואם יאכל פת בעלי בתים יבוא לסעוד אצלן.

הר"ן על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף יד עמוד א

... דלפום מסקנא דגמרא דילן נמי הותר... אלא ודאי אמוראי נינהו, דרב יוסף ס"ל דרבי לא התיר בפת כלל אלא שהעולם טעו בכך. ואיכא מאן דפליג עליה ואמר דרבי התיר את הפת ורבי חלבו ורבי יוחנן שקלו וטרו אליבא דמ"ד הכי והיינו דאמרין "אפילו למ"ד" "מכלל דאיכא מ"ד" וכיון דשקלו וטרו אליביה נקיטין כותיה. והירושלמי מוכיח כן דאיכא מ"ד הותר... ולענין מי שיש לו פת בסלו ולוקח מפלטר עובד כוכבים מפני חשיבותו של פת כמו שנוהגין עכשיו הרשב"א ז"ל התירו בשם רבו הרב ר' יונה דכיון שהותר פת של פלטר לגמרי הותרה כל היכא דליכא פלטר ישראל. שכיון שדעתו של אדם נוחה יותר בפת של פלטר מפני חשיבותו הרי זה כפת דחוקה לו וכן הדין היכא שיש פלטר ישראל אלא שהפת של פלטר עובד כוכבים נאה הימנו

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיב סעיף ב

*יש מקומות שמקילין בדבר ולוקחים פת מנחתום העובד כוכבים, במקום שאין שם נחתום ישראל, מפני שהיא שעת הדחק. (** וי"א דאפילו במקום שפת ישראל מצוי, שרי) (כ"י לדעת המרדכי וסמ"ק והג"א ומהרא"י ואו"ה ריש כלל מ"ד). אבל פת של בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל, שעיקר הגזירה משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים יבא לסעוד אצלם. הגה: ולא מקרי פת בעל הבית, אלא אם עשאו לבני ביתו, אבל עשאו למכור, מיקרי פלטר, אף על פי שאין דרכו בכך. וכן פלטר שעשאו לעצמו, מקרי בעל הבית (כך משמע בב"י).

*ש"ך יורה דעה סימן קיב ס"ק ו

(פמ"ג) יש מקומות כו' - ול"ד לשלקות בסי' קי"ג דלא נהגו היתר בשום מקום דעל הפת יחיה האדם ושייך ביה טעמא דירושלמי דחיי נפש ומה"ט הקילו נמי בפת השלכת קיסם וכן כמה דברים דלא מהני בשלקות כמ"ש המחבר בסי' קי"ג סעיף ו':

**ש"ך יורה דעה סימן קיב ס"ק ח

(פמ"ג) וי"א כו' - במרדכי כתב הטעם לפי שאותן מקומות הנוהגין היתר היינו משום שלא נתפשט איסור פת של עובד כוכבים בתחלת הגזירה באותן מקומות לפי שפת של עובד כוכבים לא פשט איסורו בכל ישראל ולפ"ז משמע דאפילו פת של בעלי בתים מותר דהא לא נתפשט כלל איסור פת של עובדי כוכבים באותן מקומות

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיב סעיף ה

יש אומרים שמי שיש בידו פת, או שיש פלטר ישראל, ויש פלטר עובד כוכבים עושה פת יפה ממנו, או ממין אחר שאין בידו של פלטר ישראל, מותר לקנות מפלטר עובד כוכבים במקום שנהגו היתר בפת של פלטר, דכיון דדעתו נוחה יותר בפת של פלטר זה מפני חשיבותו בעיניו, הרי זה כפת דחוקה לו.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיב סעיף ח

[ז] יש מי שאומר דבמקום שאין פלטר מצוי כלל, מותר אפילו של בעלי הבתים. (וא"צ להמתין על פת כשר, וכן נוהגין) (ב"י בשם א"ח).

4) Custom to be strict during ימי תשובה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תרג סעיף א

אף מי שאינו נזהר מפת של כותים, בעשרת ימי תשובה צריך לזהר.

לבוש אורח חיים סימן תרג סעיף א

אפילו מי שלא נזהר מפת של גוים בשאר ימות השנה, נוהגין להזהר בו בכל עשרת ימי תשובה, והיינו מראש השנה עד יום כיפור, כדי להנהיג עצמו בטהרה באלו הימים ולזכור שהם משונים למעליותא יותר משאר ימות השנה, ואם אינו יכול לאפות בעצמו, יכשיר את התנור שאופין בו הגוים, שישליך בו ישראל קיסם אחד כדי שיהא נראה כמסייע באפייתה, כדי להעלות על לבבנו שאנו מובדלים מהם בקדושה ובטהרה ונעשה(א) תשובה

5) "Pat Haba Bi-Kisnin": Pat Aku"m or Bishul Aku"m?

תוספות מסכת ביצה דף טז עמוד ב

קמ"ל קמחא עיקר - ... ואותן ניליי"ש מדלא מברכין עלייהו ברכת המוציא יש בהן משום ב"נ = בישולי נכרים = ומיהו אומר הר"ר יחיאל דאין בהם משום ב"נ = בישולי נכרים = כיון דדרך אפיית פת עביד להו ועוד דאי קבע סעודתיה עלייהו מברך ברכת המוציא אלמא פת נינהו.

רמ"א יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קיב סעיף ו

הגה: ... ואותן נילו"ש יש שקורין קיכלי"ך או מיני מתיקה שקורין לעקי"ך, הם בכלל פת ובמקום שנוהגים היתר בפת של עובד כוכבים גם הם מותרים, <ו> ולא אמרינן שיש בהם משום בשולי עובד כוכבים. ויש מיני נילו"ש שקורין קיכלי"ך שאופין אותם על ברזלים ומושחין הברזל בשעת אפייה בחלב או חזיר, באותן יש לזהר ולאסרן. וכן המנהג (מהרא"י בהגהת ש"ד ואגור בשם ר"י מפרי"ש)

ש"ך יורה דעה סימן קיב ס"ק יח

יח (פמ"ג) שקורין קיכלי"ך - דוקא שבלילתן עבה ויש בהן תואר לחם כ"כ בת"ח שם דין י"ב ע"ש:

ט"ז יורה דעה סימן קיב ס"ק ו

(ו) (פמ"ג) ולא אמרינן שיש בהם כו'. - כיון דאי קבע עלייהו סעודה מברך המוציא ע"כ דינם כפת ממש: